

EKLER GERGELY – KAPOSNYÁK JUDIT – KISS LÁSZLÓ

„JÓ GYAKORLATOK” A DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉSBEN

Modellértékű külföldi pályakövetési példák

A központi diplomás pályakövetési rendszer kialakításának megalapozását szolgálta az a feltáró munka, amelyet 2008 első felében végzett el az Educatio Kht.-OFIK Felsőoktatási Műhelye. A munka során tizennyolc ország pályakövetési gyakorlatát vizsgáltuk meg, több mint száz konkrét pályakövetési kutatást gyűjtöttünk össze, és vettünk elemzés alá. A kutatás összegző elemzése a *Diplomás pályakövetés 1. Hazai és nemzetközi tendenciák* című kötetünkben már olvasható, mostani tanulmányunk „mélyfúrás” jelleggel néhány kiemelkedő, modellértékűnek is tekinthető pályakövetési kutatást, pályakövetési gyakorlatot kíván részleteiben bemutatni. Arra törekedtünk, hogy olyan felmérés-rendszereket, felmérés-sorozatokat ismertessünk, amelyek jól mutatják a diplomás pályakövetés módszertanának, a tágabb értelemben vett diplomás pályakövetéshez tartozó kérdéskörök egymásra épülő rétegeinek komplexitását, és amelyek jó mintákkal és hasznos tanulságokkal szolgálhatnak a téma iránt érdeklődő, a témával foglalkozó hazai szakemberek számára. A kiválasztott három felmérésorozat típusát tekintve is különbözik egymástól. Egy társadalomtudományi kutatási célú vizsgálatot, egy egyetemi minőségbiztosítási célú felmérésből kinőtt átfogó vizsgálatsorozatot és egy nemzeti statisztikai hivatal által végzett adatfelvételt mutatunk be, amelyek egyben a pályakövetéses felmérések lehetséges felhasználási területeit is példázzák.

A Kasseli Egyetem diplomás panelvizsgálata és kapcsolódó pályakövetési tevékenysége – Németország

A Kasseli Egyetem Foglalkozás- és Felsőoktatás-kutatási Tudományos Központja¹ 1982-ben a Német Szövetségi Oktatási Minisztérium (Bundesministerium für Bildung und Wissenschaft) és Hessen Tartomány Művészeti és Tudományos Minisztériuma (Hessische Ministerium für Wissenschaft und Kunst) támogatásával átfogó hallgatói- és diplomás kutatássorozatba kezdett. A kutatás célja az volt, hogy több német egyetem és főiskola bevonásával a kiválasztott képzési területeken átfogó képet kapjanak a felsőfokú tanulmányok munkaerő-piaci elhelyezkedésre gyakorolt hatásáról, a diplomások munkaerő-piaci helyzetéről, illetve a többszöri megkérdezés eredményeképpen a munkaerő-piaci státusban végbemenő változások jellegéről, azok háttéréről.

Az 1982 és 1983 folyamán lezajlott első kérdőíves vizsgálat a kiválasztott szakterületek és intézmények azon hallgatóira irányult, akik várhatóan 1983 és 1985 között juthattak el a diploma megszerzéséig.² A szakok kiválasztásánál a kutatók több szempontot próbáltak figyelembe

(1) Wissenschaftliches Zentrum für Berufs- und Hochschulforschung. 2006-tól az intézet a Kasseli Nemzetközi Felsőoktatáskutató Központ (Internationales Zentrum für Hochschulforschung Kassel; INCHER – International Centre for Higher Education Research Kassel) nevet viseli.

(2) *Hochschule – Studium – Berufsvorstellungen. Eine empirische Untersuchung zur Vielfalt von Hochschulen und deren Auswirkungen.* Studien zu Bildung und Wissenschaft 50. Bonn, 1987.

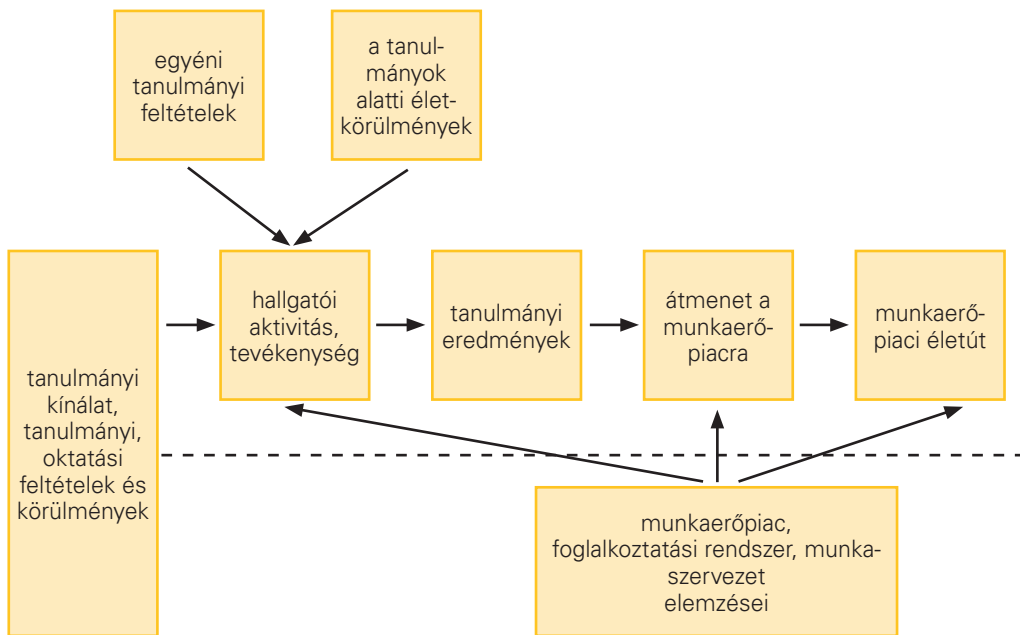
venni: a lekérdezhetőség és a megfelelő elemszám miatt arra törekedtek, hogy relatíve nagy szakok kerüljenek a mintába; hogy valóban átfogó kép alakuljon ki a felsőoktatásról, igyekeztek jellegüket tekintve egymástól különböző szakokat találni. Két speciális szempont is felmerült: a kiválasztásnál azokat a területeket preferálták, amelyek oktatásában, képzési struktúrájában a kutatást megelőző időszakban reformokat, változtatásokat hajtottak végre, és hogy az oktatási intézmények típusainak esetleges hatásai is vizsgálhatóak legyenek, olyan szakokat kerestek, amelyeket egyetemi és főiskolai szintű képzésben egyaránt oktattak. Mindezen kiválasztási elvek alkalmazásával végül három szakterületből álló minta alakult ki: a gépészmérnök szakosok, a gazdaságtudományi képzésben részt vevők, valamint a szociális munkás és szociálpedagógus hallgatók vizsgálata mellett döntöttek. Az egyes szakterületekről összesen húsz (területenként hat-hét) intézményt (egyetemek, általános- és szakfőiskolák) vontak be a felmérésbe, feladatuk a címlisták összeállítása és a kérdőívek postázása, majd a visszaérkezett anyagok összegyűjtése volt. A panelvizsgálat későbbi fázisainak megvalósíthatósága érdekében a diákokat megkérték arra, hogy lakcímüket a következő kutatások számára is bocsássák az intézmények rendelkezésére, illetve az esetleges változásról tájékoztassák a szervezőket.

Az első felmérés során használt kérdőív valamivel több, mint 100 kérdést tartalmazott, kitöltése a számítások szerint nagyjából egy órát vett igénybe. A kérdőív megalkotásánál a hallgatók státusának több szempontú, több dimenzióra kiterjedő vizsgálata volt a cél. A kutatást vezető szakemberek abból indultak ki, hogy a főiskolai, egyetemi körülmények tanulmányi eredményekre, illetve a későbbi életútra gyakorolt hatását nem lehet néhány vizsgálati dimenzióra leszűkíteni. A tanulmányi kínálat, a tanulmányi struktúra, az intézmény képzési profilja, képzésének funkciója, illetve célja mellett annak technikai felszereltsége, általános jellemzői – mérete, hagyományai, regionális helyzete –, valamint a hallgatók szubjektív elégedettsége, a tanárok és a diákok viszonya, az iskola orientációs tevékenysége is fontos befolyásoló tényező lehet.

A modellnek is szánt kutatás a kérdőíves felmérések mellett igen komoly háttérelmzésekre is épült: megvizsgálták az intézmények képzési profilját, technikai felszereltségét, hallgatói és oktatói potenciálját, elemezték a regionális társadalmi és gazdasági viszonyokat; a dokumentumelemzések mellett interjúkat készítettek, valamint a részt vevő megfigyelés módszerét is alkalmazták.

1. ábra. A kasseli pályakövetési kutatás elemei

diákok és végzettek felmérése

intézményelemzések

Forrás: Hochschule – Studium – Berufsvorstellungen. Eine empirische Untersuchung zur Vielfalt von Hochschulen und deren Auswirkungen. Studien zu Bildung und Wissenschaft 50. Bonn, 1987. 11.

A kutatási ábra jól mutatja mindazon vizsgálati dimenziókat, amelyre a hallgatói, majd az azt követő diplomás panelvizsgálatok ki kívántak térni: a két nagy vizsgálati blokkot a kérdőíves felmérések és az intézmény-elemzések képezték; az oktatási intézmények és a munkaerő-piaci viszonyok vizsgálatánál komplex háttérkutatásokat is elvégeztek.

A kérdőíves vizsgálat fontos eleme volt a hallgatók egyéni tanulmányi feltételeinek, valamint a tanulmányok alatti életkörülményeinek – lényegében általános szociális helyzetének vizsgálata. Az „egyéni tanulmányi feltételek” között szerepelt a koncepció szerint a hallgató családi háttere, életkora, neme, tanulmányi előmenetele, a szak kiválasztásával és a későbbi munkahelykereséssel kapcsolatos motivációja, míg az életkörülményeket a lakóhely közelségével, a lakhatás jellegével, a tanulmányok finanszírozásának kérdéseivel, a tanulmányok alatti esetleges munkavégzés céljával és jellegével operacionalizálták.³

(3) A kutatás négy szakaszának kérdőívei letölthetőek a Kasseli Egyetem honlapjáról.
http://www.uni-kassel.de/wz1/PROJEKTE/ABS/fb_ks1s.pdf
http://www.uni-kassel.de/wz1/PROJEKTE/ABS/fb_ks2s.pdf
http://www.uni-kassel.de/wz1/PROJEKTE/ABS/fb_ks3s.pdf
http://www.uni-kassel.de/wz1/PROJEKTE/ABS/fb_ks4s.pdf

Mivel a projekt elsődleges célja az volt, hogy bemutassa, hogyan befolyásolja az iskola, az iskolai életút a munkaerő-piaci elhelyezkedést, központi kérdés volt a tanulmányi eredmények és a képzettségek vizsgálata. A „tanulmányi eredmények” fogalmát a kutatók a tényleges érdemjegyeken, bizonyítványokon, szakképzettséget jelző papírokon túl bizonyos, az oktatás során elsajátítható kulcskompetenciákra is kiterjesztették. Olyan kompetenciákat próbáltak felmérni, amelyek közvetlen hatással lehetnek a munkaerő-piaci érvényesülésre, életútra, amelyek bár a tanulmányok alatt kell, hogy kialakuljanak, hatásukat a képzés végeztével, a munkába állás után fejtik ki – a kulcskompetenciák közé sorolták többek között az együttműködési készséget, a koncentrálóképeséget, szervezőkészséget, valamint a kommunikációs képességet is.

A vizsgálat lebonyolítása során a résztvevő intézmények valamennyi érintett hallgatóját megkeresték, a mintegy 2800 kiküldött kérdőívből 1270 érkezett vissza, a visszaküldési arány tehát 45,5 százalékos volt – körülbelül 300 esetben nem sikerült a megadott címen megtalálni vizsgálati alanyt, összességében tehát az elért hallgatók közel fele megválaszolta a kérdőívet. Az egyes iskolák körében meglehetősen nagy volt a szórás: a visszaérkezési arányok 26-tól 80 százalékig terjedtek.

Az első – hallgatók körében végzett – felmérést panelvizsgálat-jelleggel további három megkeresés követte, 1986–87-ben, körülbelül két évvel a végzés után, 1988–89-ben, tehát nagyjából öt, majd 1995-ben, tíz évvel a diploma megszerzését követően. A végzetek vizsgálatánál természetesen a szakspecifikus munkaerő-piaci kérdések kerültek a kutatás középpontjába. Ezen felmérések voltak hivatottak feltárni a szakmai kompetenciák érvényesülésének szerepét, ezek felhasználhatóságát, a munkaerő-piaci előmenetelre gyakorolt hatását is – az összehasonlíthatóság végett a szakmai kompetenciákra vonatkozó kérdésblokkok mellett ismételtelen kitértek a motivációkat érintő kérdésekre is.⁴

A címlistákat a meglévő adatok alapján állították össze, a nem válaszolók részére négy, majd nyolc hét után emlékeztető leveleket postáztak. A visszaérkezett kérdőívek közül csak azok válaszait vonták be a vizsgálatba, akik ténylegesen befejezték tanulmányaikat; a diplomázottak körében a második megkeresés során így 30, a harmadik (1988–89-ben lezajlott) hullámban 28, a negyedikben (1995) 27 százalékos visszaküldési arányt sikerült elérni.

Érdekes kérdésnek tűnt megvizsgálni, hogy vajon mutatnak-e speciális jellemzőket a panelből kieső, az első körben válaszoló, a másodikban viszont már nem reagáló megkérdezettek. A kutatók több szempontot – szociális háttér, tanulmányi feltételek, tanulmányok menete, tanulmányi eredmények, kibocsátó iskola – is újra megvizsgáltak ezen hallgatók esetében, de nem sikerült érdemleges csoportjegyeket kimutatni körükben, nem tudták egyértelmű tulajdonságokhoz, mutatókhoz kötni őket.⁵

A panelvizsgálat nagy lehetősége, hogy hosszú távú tendenciákat tud bemutatni a vizsgált személyek életútjában, ebben az esetben a diplomások szakmai előmenetelében, mobilitásában. Két évvel a diplomaszerezést követően a munkahelykeresés, a munkaerőpiacra történő átmenet kérdései – továbbképzés, továbbtanulás, első foglalkozás, munkanélküliség, állástervek, állás-

(4) Teichler, Ulrich – Winkler, Helmut: *Der Berufsstart von Hochschulabsolventen. Studien zu Bildung und Wissenschaft* 87. Bonn, 1990.; Teichler, Ulrich – Buttgerreit, Michael: *Hochschulabsolventen im Beruf. Ergebnisse der dritten Befragung. Studien zu Bildung und Wissenschaft* 102. Bonn, 1992.; Teichler, Ulrich – Schomburg, Harald – Winkler, Helmut: *Studium und Berufsweg von Hochschulabsolventen. Ergebnisse einer Langzeitstudie. Bildung – Wissenschaft – Aktuell* 18. Bonn, 1992.; Schomburg, Harald – Teichler, Ulrich: *Studium, Studienbedingungen und Berufserfolg*. In Teichler, Ulrich – Schomburg, Harald – Daniel, Hans-Dieter – Enders, Jürgen: *Brennpunkt Hochschule. Neuere Analysen zu Hochschule, Beruf und Gesellschaft*. Campus, 1998. Frankfurt am Main – New York. 141–172.

(5) Teichler, Ulrich – Winkler, Helmut: *Der Berufsstart von Hochschulabsolventen. Studien zu Bildung und Wissenschaft* 87. Bonn, 1990. 11.

keresési stratégiák és módszerek, a kapcsolatok szerepe, a kiválasztás kritériumai, a betanulási folyamat – alkották a vizsgálat központi elemét. A későbbi, öt, majd tíz évvel a diplomázást követő vizsgálatokban pedig már elsősorban a munkahely- és munkakör-változásokra, a szakmai mobilitásra, előmenetelre fókuszáltak.

A Kasseli Egyetem kutatói nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy módszereiket, tapasztalataikat minél szélesebb körben ismertté és felhasználhatóvá tegyék. A kutatócsoport több nemzetközi projekt résztvevőjeként ázsiai, afrikai, latin-amerikai államok egyetemeinek pályakövetéses vizsgálatait szervezte meg; központi szereplői voltak két nagy nemzetközi diplomás pályakövetéses vizsgálatnak, az 1998–99-ben lezajlott Higher Education and Graduate Employment in Europe (CHEER), valamint a 2004-ben kezdődött The Flexible Professional in the Knowledge Society (REFLEX) programnak, és részt vesznek a latin-amerikai és európai egyetemek együttműködésében zajló El Profesional Flexible en la Sociedad del Concimiento (PROFLEX) projektben is.⁶

Nagyrészt ugyancsak a kasseli kutatócsoport szervezőmunkája áll a németországi pályakövetéses kutatások összehangolására és koordinálására 2006-ban létrejött Pályakövetési Hálózat (Netzwerk Absolventenstudien – NABS) mögött. A hálózat dinamikusan bővül, 2009-re már mintegy 250 németországi egyetem, főiskola és kutatóintézet alkotja a tagságot. A NABS az információáramlás elősegítése – konferenciák és workshopok szervezése, kiadványok, kutatási beszámolók terjesztése – mellett a kutatómódszertan egységesítésére is komoly erőfeszítéseket tesz, honlapján kutatási segédanyagokat, javasolt mintakérdőíveket bocsát a pályakövetéssel foglalkozó szakemberek rendelkezésére.

Az AlmaLaurea pályakövetési program – Olaszország

A jelenlegi legnagyobb olaszországi pályakövetési program a Bolognai Egyetem Statisztikai Kutatócsoportjának (Osservatorio Statistico dell'Università di Bologna) kezdeményezésére, egy saját hallgatóit érintő kutatásból nőtte ki magát. Az első, 1994-es felmérés még kizárólag a végzős hallgatók profíljáról nyújtott képet, tényleges pályakövetési kutatásra először 1997-ben került sor; ennek keretében az 1996 nyári vizsgaidőszakban végzett diplomásokat keresték meg, egy évvel diplomaszerezésüket követően. A két fő kutatási irány, a beiratkozott hallgatók és a végzetek körében történő vizsgálatok rendszere azóta is megmaradt, minden évben mindkét felmérésre sort kerítenek.⁷

Az olasz egyetemek végzettjeinek körében 1989 óta a Nemzeti Statisztikai Intézet (Istituto nazionale di statistica)⁸ is végez 3–4 éves időközönként mintavételen alapuló rendszeres kutatásokat, sőt a munkát 2004-től a középiskolák végzettjeinek felmérésével is összekapcsolták.⁹ Azért, hogy az AlmaLaurea által végzett évenkénti vizsgálatok eredményei összevethetőek legyenek a központi felmérések reprezentatív adataival, az AlmaLaurea kérdőíveit nagyrészt megfeleltették a Statisztikai Intézet által kidolgozott kérdőíveknek.

(6) A nemzetközi projektekről bővebben: Kiss László: Külföldi gyakorlatok a diplomás pályakövetésben. In *Diplomás pályakövetés 1. Hazai és nemzetközi tendenciák*. 53–55.; Koucky, Jan – Meng, Christoph – van der Velden, Rolf: Egy nemzetközi együttműködés: a Reflex-projekt. In *Diplomás pályakövetés 1. Hazai és nemzetközi tendenciák*. 119–138.

(7) Az 1997 és 2007 közötti elemzések olasz és angol nyelven is olvashatóak a www.alma laurea.it oldalon.

(8) <http://www.istat.it>

(9) *Inserimento professionale dei laureati. Indagine 2004*. Istituto nazionale di statistica, 2005. http://www.istat.it/salastampa/comunicati/non_calendario/20050601_00/laureati_2004_testo.pdf

1. egyetemi karrierre vonatkozó adatok:

- egyetem, kar, kurzus, érdemjegyek, esetleges egyéb diploma, megelégedettség,
- képzéssel kapcsolatos egyéb aktivitás, vélemények az oktatási reform egyes aspektusairól;

2. foglalkoztatás:

- foglalkozás, karrier, munka, munkaszerződés jellege, munkaidő, gazdasági szektor, fizetés,
- mennyiben felel meg a végzettségnek, mennyire elégedett vele;

3. munkakeresés:

- milyen módon keresett munkát, milyen munkahely-tervei voltak;

4. családi, szociális helyzet:

- iskolai végzettség, foglalkozás, a fiatal diplomás társadalmi pozíciójának a szülőkével való összehasonlítása;

5. anyakönyvi és egyéb személyes adatok:

- születési év, családi állapot, nem, állampolgárság, lakóhely, munkahely.

2009-ben már 52 egyetem¹⁰ vesz részt a programban, s ez lehetővé teszi az összes végzett diplomás 70 százalékának vizsgálatát. Az AlmaLaurea program az empirikus kutatások végzése mellett többirányú szolgáltatásokat is biztosít az egyetemeknek, a hallgatóknak, a végzett diplomásoknak és az egyéb munkaerő-piaci szereplőknek. Átfogó statisztikai adatbázissal rendelkezik, kutatási eredményei alapján éves beszámolókat közöl a végzettekéről, munkaerő-piaci, elhelyezkedési viszonyaikról, de általános munkaerő-piaci elemzéseket is végez, továbbá karrierközvetítéssel és általános tanácsadási, tájékoztatási tevékenységgel is foglalkozik.

Az 1997. évi kutatás az 1996 nyári vizsgaidőszakban diplomázott bolognai diákok elhelyezkedési körülményeinek feltárására irányult. Az összes, 2276 nyári végzősből 1744 diákot sikerült elérniük, ez a megkeresettek 76,6%-át jelentette. Az adatgyűjtés számítógéppel támogatott telefonos lekérdezés (C.A.T.I.) módszerével, 1997 szeptembere és októbere között zajlott.¹¹

A megkérdezett diákoknak a következő kérdésekre kellett válaszolniuk:

- személyes adatok, nem, kor, tanulmányi eredmény;
- foglalkoztatási státusz (foglalkoztatott, munkát keres, nem keres munkát, továbbképzős);
- a foglalkoztatottakon belül a foglalkoztatás jogi jellege és a munkaszerződés típusa;
- munkahelyi beosztás (alkalmazott, önálló, ösztöndíjas, alkalmi munkás);
- az egyetemi tanulmányi idő előtt és alatt végzett munkák;
- munkahely típusa (magán, állami), mérete, gazdasági ágazatban elfoglalt helye;

(10) Università di Bari, Basilicata, Bologna, Bolzano, Cagliari, Calabria, Camerino, Cassino, Castellanza-LIUC, Catania, Catanzaro, Chieti-Pescara, Ferrara, Firenze, Foggia, Genova, L'Aquila, LUM J. Monnet-Casamassima, Messina, Milano-IULM, Milano-Vita Salute San Raffaele, Modena e Reggio Emilia, Molise, Napoli II Università, Padova, Parma, Perugia, Perugia Stranieri, Piemonte Orientale, Reggio Calabria, Roma-Campus Bio-medico, Roma-Foro Italico, Roma La Sapienza, Roma-LUMSA, Roma Tre, Salento, Salerno, Sannio, Sassari, Siena, Siena-Stranieri, Teramo, Torino Politecnico, Torino Università, Trento, Trieste, Tuscia, Udine, Valle d'Aosta, Venezia Ca' Foscari, IUAV di Venezia, Verona.

(11) *Condizione occupazionale dei laureati dell'Università di Bologna ad un anno dalla laurea.* <http://www.alma laurea.it/universita/occupazione/occupazione96/pagina.htm>

- a képzés és a foglalkozás viszonya: a diploma a végzett munkához törvényesen előírt; nem előírt, de szükséges; nem előírt, de hasznos; nem előírt és nem is szükséges;
- tanulmányi átlag, tanulmányi idő, szakdolgozat pontszáma;
- szakmai kompetenciák hasznosítása;
- az egyetem előtti munkákhoz, munkaviszonyhoz képest az egyetem (a diplomaszerezés) javította vagy nem javította a helyzetet.

1998-tól a pályakövetési kutatás több szálon fut: a diplomaszerezés után egy évvel megkeresik a végzetteket, majd a válaszolókat panelvizsgálat-jelleggel a diplomázás után kettő, három és öt évvel is megkérdezik. A kérdőíveket postán küldték el, az időben nem válaszolókat telefonon is igyekeznek elérni. 1998 szeptembere és novembere között a programban akkor résztvevő 9 egyetem¹² 7043, 1997 nyarán diplomázó volt diákját keresték fel – akik 86,4 százaléka válaszolt is a kérdésekre.¹³ Emellett, immár két évvel a diplomaszerezést követően, a Bolognai Egyetem előző évben már felmért 1996-os végzettjeit is újra megkeresték, közel 80 százalékuk újra választ adott a kérdésekre.¹⁴

A 2006. évi kutatás során kísérletként, az AlmaLaurea történetében először, az összes 2005-ben végzett diákot bevonták.¹⁵ A vizsgálat kiszélesítése elsősorban központi kérésre történt, az oktatási kormányzat az új rendszer első diplomásainak helyzetéről kívánt általános képet szerezni. A bővítés eredményeként a résztvevő, immár 41 egyetem 79 761 volt hallgatóját keresték meg (86,4%-os volt az elérttség). Annak érdekében, hogy a három vizsgaidőszakban diplomázó csoport adatai összemérhetőek legyenek – tehát a diplomaszerezés után közel azonos idő teljen el a megkeresésig, az adatgyűjtés 3 lépésben történt. 2006 júniusa és júliusa között a 2005 téli időszakban diplomázókat (23 799 fő), 2006 szeptembere és novembere között a 2005 nyári időszak végzőseit, (17 013 fő), végül 2007 januárjában és februárjában a 2005 őszi vizsgaidőszakban végzetteket (38 949 fő) kérdezték meg.

A nyári időszakban végzettek adatait a megszokott C.A.T.I. módszerrel vették fel, a téli és őszi diplomázókat online módon (C.A.W.I. – Computer Assisted Web Interview) és C.A.T.I. módszer együttes alkalmazásával kérdezték meg. A vizsgált alanyokat először e-mail útján keresték meg, a kérdőíveket az AlmaLaurea honlapjáról kellett letölteni. Annak érdekében, hogy minél többen válaszoljanak, itt a kérdőívek egyszerűsített változatát közölték, a nem válaszolókat pedig egy hét után levélben is emlékeztették. Az első kör 37%-os válaszadási aránya a telefonos megkeresést követően 82%-ra emelkedett.

A hagyományoknak megfelelően a továbbiakban is felmérték a résztvevő egyetemek diplomázottainak sorsát egy, három és öt évvel a diploma megszerzését követően, ez a kutatás mintegy 89 000 volt diákot vont be: 47 099 egy éve, 23 464 három éve és 18 074 öt éve diplomázottat; a válaszadási arányok, mint mindig, ebben az évben is magasak voltak: 87%, 84%, 77%. A kutatócsoport a feldolgozott adatokat a szokásos módokon: összesítve, illetve egyetemekre lebontva publikálta karok és szakok szerint, valamint az oktatási reform előtt és után végzetteket különválasztó bontásban is.

(12) *Università di Bologna, Catania, Ferrara, Firenze, Messina, Modena, Parma, Trieste, Udine.*

(13) Cammelli, Andrea: *Condizione occupazionale dei laureati 1997 ad un anno dalla laurea.* <http://www.alma laurea.it/universita/occupazione/occupazione97/presentazione.shtml>

(14) <http://www.alma laurea.it/universita/occupazione/occupazione97/sez3.shtml>

(15) Cammelli, Andrea: *Employment condition of Graduates. 2006 Experimental survey. First level graduates of the class 2005.* http://www.alma laurea.it/en/universita/occupazione/occupazione05_sperimentale/occupazione06_sperimentale.pdf

A National Graduates Survey és a Follow-up Survey of Graduates – Kanada

A Kanadai Statisztikai Hivatal (Statistics Canada¹⁶ – StatCan) a Kanadai Humán erőforrás-fejlesztési Hivatallal együttműködve bonyolítja le a Nemzeti Diplomás Kutatásokat (National Graduates Survey – NGS), amelyeknek az elsődleges feladata, hogy adatot szolgáltatassanak a frissdiplomás munkakerő-piaci integrációjáról.

A végzetek köréből rétegzett mintát vesznek, hogy tartományi, diplomatípus szerinti és tudományterületi vonatkozásban pontos adatokat kapjanak. Az országos szintű adatfelvételekre 4–6 éves időközönként kerül sor: 1978-ban, 1984-ben, 1988-ban, 1992-ben, 1997-ben, 2002-ben és 2007-ben végeztek kutatást, minden alkalommal a két évvel korábban végzett diplomások körében. Követéses (follow-up) vizsgálatok (Follow-up Survey of Graduates) három évvel az első lekérdezést (öt évvel a diplomaszerezést) követően, az 1984-es, az 1988-as, az 1992-es, az 1997-es és a 2002-es felmérésekhez kapcsolódtak.

A kérdőívet úgy tervezték, hogy a válaszokból meghatározhatóvá váljanak olyan szempontok, mint hogy mennyire volt sikeres a diplomás az elhelyezkedésben, milyen kapcsolat áll fenn a munka és a végzettség között, s mennyire befolyásolták a munkában elért eredményeket az azt megelőző tanulmányok. Rákérdeznek a diplomázás óta vállalt összes munka jellegére, időtartamára, a munkakeresés időtartamára, a munkanélküliségre, a diplomázás óta eltelt időszakban folytatott képzésekre és megszerzett végzettségekre, továbbá a képzéssel, illetve a munkával kapcsolatos elégedettségre.

A vizsgálat célcsoportját azon államilag elismert kanadai felsőoktatási intézményekben (egyetemek, főiskolák, felsőfokú kereskedelmi iskolák) végzetek képezik, akik a tárgyévben szereztek diplomát, oklevelet vagy egyéb bizonyítványt (illetve teljesítették az ehhez szükséges követelményeket).¹⁷

A felhasznált kérdőívekben igyekeznek minimalizálni a korábbi felmérésben használt verziókhoz képest végrehajtott változtatások számát, a szükségessé váló új kérdéseket és egyéb módosításokat felkért szakértői testület közreműködésével dolgozzák ki. A kérdőív főbb témakörei általánosságban a következők:

- bevezető kérdések;
- az állandó és ideiglenes lakhely(ek)re vonatkozó kérdések;
- munkahelyekre vonatkozó kérdések (az elmúlt héten volt-e munkahelye; ha nem volt, akkor keresett-e munkahelyet; egy vagy több munkahelye volt; átlagosan mennyit dolgozik; a diplomaszerezés óta mennyi munkahelye volt; hányszor volt munkanélküli; munkaviszonyban állt vagy megbízással dolgozott; milyen beosztása volt; voltak-e beosztottjai; milyen végzettség kellett a munkájához, végzettsége megfelel-e a munkájának; túlképzettnek tartja-e magát a munkájához; anyanyelvén kívül használ-e másik nyelvet a munkájában; szeretne-e másik munkát);
- az Egyesült Államokban élő, dolgozó kanadaiakra vonatkozó kérdések (mikor és miért ment az Egyesült Államokba; milyen munkát végez, mennyiért, hol él, vissza szándékozik-e jönni);

(16) <http://www.statcan.gc.ca/>

(17) Nem szerepelnek a felmérésben a magánintézményekben végzetek, a továbbképzési programokban részt vevők (kivéve, ha ennek keretében diplomát vagy bizonyítványt szereztek), a részdíós szakképzésben részt vevők, a „provincial apprenticeship” programokban végzetek, valamint azok, akik a felmérés idején nem Kanadában vagy az Egyesült Államok területén laktak.

- fizetésre vonatkozó kérdések (mennyit keres, milyen bónuszai vannak; a munkáltatója felajánlotta-e, hogy kifizeti a diákhitelt; kap-e részesedést a cég hasznából; költözési támogatást kap-e);
- képzésre vonatkozó kérdések (milyen képzésben vett részt; milyen oklevelet kapott; milyen specializációkon vett részt; mennyi képzési programon vett részt; ezek közül mennyit végzett el; a végzés óta milyen képzéseken vett részt);
- diákhitelre vonatkozó kérdések (kapott-e diákhitelt; miért nem kapott kormányzati támogatású diákhitelt; mi az oka, hogy nem pályázott kormányzati támogatású diákhitelre; szövetségi kormányzati vagy tartományi diákhitelt vett fel; ha visszafizette, mikor fizette vissza a diákhitelt; ha nem fizette vissza, milyen rendszeresen törleszt; mikorra teszi a végső visszafizetés idejét).¹⁸

A lekérdezés során a mintában szereplőket összesen kétszer keresik meg: egyszer két évvel, egyszer pedig öt évvel a diplomaszerezést követően. A follow-up vizsgálat során kizárólag azokat az interjúalanyokat keresik meg, akik az első alkalommal válaszoltak a kérdésekre.

A megfelelő minta kialakításához három változót használnak: az intézmény földrajzi helyzete, az oklevél szintje és a képzési terület. A földrajzi beosztás 13 elemből áll: a tíz tartományból és a három északi területből; az oklevelek, végzettségek között öt szintet – felsőfokú kereskedelmi-szakiskolai program, főiskolai (community college) oklevél, alapképzési diploma, mesterképzési diploma, doktorátus –; képzési területből pedig tizenkettőt különböztetnek meg. Az adatgyűjtés általában három-négy hónapot vesz igénybe. A felmérésben való részvétel önkéntes, a felvételt C.A.T.I. módszerrel (számítógéppel segített telefonos interjúkkal) végzik.

Rendkívül fontos kérdésnek tekintik a személyes adatok védelmét. A *Statistics Canada* számára a statisztikai törvény (Statistics Act) tiltja meg, hogy előzetes tudomásszerzés vagy írásos jóváhagyás nélkül közzétegyen bármilyen olyan adatot, amely bármely magánszemélyre, cégre vagy szervezetre vonatkozó információt tartalmaz. Számos adatvédelmi szabályt kell alkalmazni minden olyan adat esetében, amit közzétesznek vagy megjelentetnek, annak érdekében, hogy megelőzzék bármilyen bizalmas adat nyilvánosságra jutását. Amennyiben szükséges, az adatokat titkosítják, hogy így is megelőzzék azok közvetlen vagy utólagos kiszivárgását.

Az adatokat egyéb publikált forrásokkal is összevetik; az elemzések során felhasználják a rendszeres népszámlálási adatsorokat, a *Munkaerő Felmérés* (Labour Force Survey – LFS), az *Egyesült Államokba Költözött Diplomások Vizsgálata* (Survey of Graduates Who Moved to the United States – SGMUS) eredményeit, valamint a *Felsőoktatási Hallgatói Információs Rendszer* (Postsecondary Student Information System – PSIS) adatait.

Összegzés

Bár a bemutatott gyakorlatok szervezőiket, illetve konkrét adatfelvételi módszerüket tekintve, több szempontból is különböznek egymástól, közös jegyük, hogy többszöri, az egyes hullámokat egymással összehasonlítható megkeresésre és lekérdezésre, panelvizsgálatok lebonyolítására törekcsenek, jól mutatva a panelvizsgálatok fontosságát, az ezekből kapható eredmények komplexitását, széles körű felhasználhatóságát.

(18) A kérdőív a Kanadai Statisztikai Hivatal oldaláról (www.statcan.gc.ca) letölthető.

A vizsgálatok kérdőívei jól láthatóan az iskolai tanulmányok, a szak- és munkahely-választási motivációk, a regionális folyamatok, a földrajzi mobilitás mellett a munkahelyi életút speciális aspektusait is vizsgálják. Igyekeznek feltérképezni és összetettségében megragadni mindazon gazdasági, társadalmi jelenségeket és individuális jegyeket, amelyek szerepet játszanak egy társadalmi csoport – a diplomások –, illetve az egyes diplomások, mint egyének felsőoktatásbeli és munkaerő-piaci döntéseiben, mozgásaiban, amelyek révén tipikus életutak, pályarajzok vázolhatóak fel, és amelyek által bemutathatóak a felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti kapcsolatok rendszerének bonyolult elemei.

Irodalom és források

- Cammelli, Andrea: *Condizione occupazionale dei laureati 1997 ad un anno dalla laurea*.
<http://www.almalaurea.it/universita/occupazione/occupazione97/presentazione.shtml>
- Cammelli, Andrea: *Employment condition of Graduates. 2006 Experimental survey. First level graduates of the class 2005*. Bologna, 2007.
http://www.almalaurea.it/en/universita/occupazione/occupazione05_sperimentale/occupazione06_sperimentale.pdf
- Condizione occupazionale dei laureati dell' Università di Bologna ad un anno dalla laurea*. Indagine telefonica sui laureati della Sessione Estiva 1996. Università di Bologna, Osservatorio Statistico.
<http://www.almalaurea.it/universita/occupazione/occupazione96/pagina.htm>
- Hochschule – Studium – Berufsforschungen. Eine empirische Untersuchung zur Vielfalt von Hochschulen und deren Auswirkungen*. Studien zu Bildung und Wissenschaft 50. Bonn, 1987.
- Inserimento professionale dei laureati. Indagine 2004*. Istituto nazionale di statistica, 2005.
http://www.istat.it/salastampa/comunicati/non_calendario/20050601_00/laureati_2004_testo.pdf
- Kiss László: Külföldi gyakorlatok a diplomás pályakövetésben. In *Diplomás pályakövetés 1. Hazai és nemzetközi tendenciák*. 53–70.
- Koucky, Jan – Meng, Christoph – van der Velden, Rolf: Egy nemzetközi együttműködés: a Reflex-projekt. In *Diplomás pályakövetés 1. Hazai és nemzetközi tendenciák*. 119–138.
- Schomburg, Harald – Teichler, Ulrich: Studium, Studienbedingungen und Berufserfolg. In Teichler, Ulrich – Schomburg, Harald – Daniel, Hans-Dieter – Enders, Jürgen: *Brennpunkt Hochschule. Neuere Analysen zu Hochschule, Beruf und Gesellschaft*. Campus, 1998. Frankfurt am Main – New York. 141–172.
- Teichler, Ulrich – Winkler, Helmut: *Der Berufsstart von Hochschulabsolventen*. Studien zu Bildung und Wissenschaft 87. Bonn, 1990.
- Teichler, Ulrich – Buttgerreit, Michael: *Hochschulabsolventen im Beruf. Ergebnisse der dritten Befragung*. Studien zu Bildung und Wissenschaft 102. Bonn, 1992.
- Teichler, Ulrich – Schomburg, Harald – Winkler, Helmut: *Studium und Berufsweg von Hochschulabsolventen. Ergebnisse einer Langzeitstudie*. Bildung – Wissenschaft – Aktuell 18. Bonn, 1992.

<http://www.almalaurea.it>

<http://www.incher.uni-kassel.de>

<http://www.istat.it>

<http://www.statcan.gc.ca>